

Міністерство освіти і науки України
Сумський державний педагогічний університет
імені А. С. Макаренка

Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології

Науковий журнал
Виходить десять разів на рік

Заснований у листопаді 2009 року
№ 6 (70), 2017

CEJSH

INDEX COPERNICUS
I N T E R N A T I O N A L

Crossref

Суми
СумДПУ імені А. С. Макаренка
2017

Засновник та редакція

Сумський державний педагогічний університет імені А. С. Макаренка
Друкується згідно з рішенням вченої ради Сумського державного педагогічного
університету імені А. С. Макаренка (протокол № 2 від 25.09.2017)

Редакційна колегія:

- А. А. Сбруєва** – доктор педагогічних наук, професор (**головний редактор**) (Україна);
М. А. Бойченко – кандидат педагогічних наук, доцент (заступник головного редактора)
(Україна);
О. Є. Антонова – доктор педагогічних наук, професор (Україна);
Дж. Бішоп – доктор філософії, професор (США) (**J. Bishop** – PhD, professor (USA));
В.С. Бугрій – доктор педагогічних наук, професор (Україна);
К. Бялбжеська – доктор гуманітарних наук (Польща) (**K. Białobrzaska** – dr. nauk
humanistycznych (Polska));
Б. В. Год – доктор педагогічних наук, професор (Україна);
О. В. Єременко – доктор педагогічних наук, професор (Україна);
Е. Кантович – доктор хабілітований, професор (Польща) (**E. Kantowych** – dr. hab., prof.
(Polska));
О. О. Коростельов – доктор педагогічних наук, професор (Росія) (**О. О. Коростелев** –
доктор педагогических наук, профессор (Россия));
Ц. Курковський – доктор гуманітарних наук (Польща) (**C. Kurkowski** – dr. nauk
humanistycznych (Polska));
О. В. Лобова – доктор педагогічних наук, професор (Україна);
О. В. Михайличенко – доктор педагогічних наук, професор (Україна);
Г. Ю. Ніколаї – доктор педагогічних наук, професор (Україна);
О. І. Огієнко – доктор педагогічних наук, професор (Україна);
В. І. Статівка – доктор педагогічних наук, професор (Україна);
В. О. Цикін – доктор філософських наук, професор (Україна);
Н. Н. Чайченко – доктор педагогічних наук, професор (Україна);
О. С. Чашечникова – доктор педагогічних наук, професор (Україна);
М. Яворська-Вітковська – доктор хабілітований, професор (Польща) (**M. Jaworska-
Witkowska** – dr. hab., prof. (Polska));
М. О. Лазарєв – кандидат педагогічних наук, професор (Україна);
О. Г. Козлова – кандидат педагогічних наук, професор (Україна);
О. М. Полякова – кандидат педагогічних наук, доцент (Україна);
І. А. Чистякова – кандидат педагогічних наук, доцент (відповідальний секретар)
(Україна)

Затверджено як фаховий журнал з педагогічних наук
(наказ МОН України № 1021 від 07.10.2015)

*Журнал індексується в Index Copernicus Master List, Cite Factor, Google
Scholar, Crossref та CEJSH*

У журналі відображено результати актуальних досліджень з проблем
порівняльної педагогіки, історії освіти та загальної педагогіки, педагогіки вищої школи.

© СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2017

УДК 373.3.011.3-051:37.014

Ганна Іванюк

Київський університет імені Бориса Грінченка

ID ORCID 0000-0001-7758-5121

DOI 10.24139/2312-5993/2017.06/252-262

ПІДГОТОВКА ВЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ ДО ДІАЛОГІЧНОГО НАВЧАННЯ В КОНТЕКСТІ РОЗБУДОВИ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ

У статті висвітлено теоретичні й практичні аспекти професійної підготовки вчителя в освітньому процесі закладу вищої освіти відповідно до вимог розбудови нової української школи. Розкрито пріоритетні стратегії, означено в статті педагогічного феномена, його сутнісну характеристику. Подано особливості підготовки вчителя до діалогічного навчання учнів початкової школи (з урахуванням психологічних, дидактичних чинників); розкрито складові готовності до діалогічного навчання учнів: набуття психологічного та фахового досвіду комунікації, проектування мети, завдань, змістово-технологічного забезпечення, вироблення алгоритму діалогічного навчання з урахуванням корекції та кінцевого результату.

Ключові слова: професійна підготовка, готовність учителя початкової школи, функціональна грамотність, діалогічне навчання, особистісно орієнтовна парадигма, особливості діалогічного навчання учнів початкової школи, діалогічне спілкування, діалог, форми організації діалогічного навчання, педагогічна підтримка.

Постановка проблеми. Професійна підготовка сучасного вчителя визначається соціальними чинниками й особистісною освітньою траєкторією студента. Соціальний чинник ґрунтується на потребах суспільства щодо підготовки вчителя-професіонала, який не лише оперує психолого-педагогічними знаннями, уміннями, навичками, а й готовий будувати взаємодію з учнями, що ґрунтується на сприйнятті й підтримці їх розвитку. Зауважимо, що в Концепції нової української школи (2017) актуалізовано нову модель освіти «для життя». Стратегічна її мета полягає в остаточному відході від «залишків» дерективно-знанневого навчання та предметного поділу змісту освіти. Відтак реалізація моделі «освіта для життя» ґрунтується на особистісно зорієнтованій парадигмі, а також діяльнісному, рефлексивному підходах.

У сучасному світовому освітньому просторі та в Україні зокрема, варто говорити про актуалізацію аспектів функціональної грамотності. Учитель створює освітнє середовище засвоєння й поглиблення знань, розвитку вмінь і навичок, способів застосування їх у життєвих і навчальних ситуаціях. Оскільки педагог має справу з людиною на різних ступенях її зростання, то можемо стверджувати, що метою професійної підготовки є формування готовності до діалогічної й полілогічної взаємодії. У цьому контексті актуалізується проблема підготовки вчителя початкової школи до діалогічного навчання. Сутнісною особливістю діалогічного навчання є

перехід від утилітарних цілей освіти: формування знань, умінь і навичок для успішного виконання в майбутньому тих чи інших видів праці, – до створення психолого-педагогічних умов для особистісного зростання, самоформування особистості, її самореалізації в процесі продукування індивідуального й соціально-культурного досвіду соціальних спільнот.

Варто зауважити, що зміна ціннісних пріоритетів освіти з предметно-змістових на особистісно-орієнтовані зумовлює вибудовування особистісно-центрованих зв'язків процесу навчання. Підготовка вчителя до діалогічного навчання спрямована на вдосконалення педагогічної (дидактичної, методичної), психологічної складових загальної та фахової компетентності.

Аналіз актуальних досліджень. Підготовка вчителя початкової школи в освітньому процесі університету є багатоаспектною. Ретроспективне дослідження поняттєво-категоріального апарату з означеної проблеми дає підстави виділити в першу групу наукові праці, що розкривають сутнісні особливості професійної підготовки вчителя (основні стратегії), особливості підготовки вчителя початкової школи для організації діалогічного навчання.

Насамперед, варто виокремити ті наукові праці, що найістотніше відображають предмет нашого дослідження. Сутність стратегій аксіологічних вимірів професійної освіти вчителя висвітлено в «Білій книзі національної освіти України» [1, 269–273]. Погоджуємося з авторами «Білої книги національної освіти України» про домінанту професійної підготовки вчителя, а саме: процес професійної підготовки вчителя «базується на аксіологічних складових і підпорядковується логіці ціннісної сфери особистості...» [1, 271].

Ці думки є важливі в контексті зазначеної проблеми «Підготовка вчителя початкової школи до діалогічного навчання». Актуалізація професійної готовності педагога до створення розвивального середовища для кожної особистості потребує уточнення здобутків сучасних науковців.

У дослідницькому полі нашої проблеми важливі концептуальні ідеї щодо стратегій професійної підготовки вчителя в наукових надбаннях сучасних українських учених: В. Андрущенко [5], В. Бондаря [2], С. Сисоєвої [7].

Мета статті – розкрити концептуальні ідеї та особливості підготовки вчителя початкової школи до діалогічного навчання в контексті розбудови нової української школи.

Методи дослідження. На етапі підготовки статті використано такі методи дослідження: теоретичного аналізу (для з'ясування концептуальних ідей, теоретичних положень щодо підготовки вчителя, сутнісних особливостей діалогічного навчання молодших школярів); контент-аналізу (для аналізу освітніх програм і навчальних програм із дисциплін); інтерпретаційні (для пояснення й узагальнення педагогічних процесів і явищ).

Виклад основного матеріалу. Очевидним є те, що реалізація нової освітньої стратегії в Україні модернізація освітнього простору неможлива без поєднання педагогічної науки й освіти. Як зауважує В. Андрущенко:

«предмет педагогічної дії – особистість учня чи студента... Без глибокого проникнення в її сутність – найбільш ефективно це здійснюється науковим чином – педагог не зможе відшукати й застосувати необхідні засоби, технології, методи» [5, 47, 36–50].

Варто зауважити, що особистісно-орієнтована парадигма освіти становить стрижень професійної підготовки вчителя, трансформації його ролі: від суб'єкт-об'єктної – до суб'єкт-суб'єктної. Учитель – учень; викладач – студент творять спільне поле індивідуально-професійного пошуку, творчості, критичного мислення, готовності конструктивно мислити, що є важливим для розуміння сутності й функцій діалогічного навчання. Насамперед, функції соціальної адаптації особистості, готовності до виконання соціальних ролей. Суб'єктність учителя й учня в процесі навчання зумовлює творення середовища, що сприяє розвитку й саморозвитку особистості, творення культури взаємодії.

У контексті підготовки вчителя початкової школи до діалогічного навчання вартісною є актуалізація підготовки особистості до життя в соціокультурному середовищі. Означену проблему підготовки вчителя початкової школи розглядаємо як у соціальному, так і в індивідуальному полі. Тому, правомірною є її психологічна та педагогічна компонента, що значним чином, стає діяльнісною. Зміна домінуючої функції вчителя з інформативної (викладання) до педагогічної підтримки зумовлює вдосконалення професійної підготовки й уточнення показників готовності до організації навчання на основі діалогу. У цьому контексті здатність і готовність майбутнього вчителя початкової школи до педагогічної підтримки учня в налагодженні діалогічної взаємодії в навчальному процесі, пошуку цікавих і життєво важливих питань для обговорення полягає в:

- умінні розпізнавати, діагностувати, прогнозувати проблему, що становить особистісний інтерес; використовувати проблему як засіб створення умов для формування знань, умінь, навичок, способів діяльності й уміти ними управляти, а саме: ставити пріоритети щодо особистісно-центрованих завдань; використовувати ресурс виховання й навчання як засіб самостійного вирішення особистістю освітніх завдань.

Готовність учителя початкової школи до діалогічного навчання полягає в умінні та здатності вибудовувати в освітньому процесі продуктивну міжособистісну взаємодію, що зумовлює розвиток самостійності учня й формує в нього почуття власної гідності. Створення психолого-педагогічних умов для виходу учня в суб'єктну позицію сприяє набуттю особистістю (учнем) досвіду рефлексії, аналізу ситуації з власних позицій; співставлення й корекції своїх інтересів і можливостей, управління емоціями; вибудовувати партнерську взаємодію в команді.

Ступенева система підготовки вчителя початкової школи модернізується відповідно до потреб суспільства. Однак, зауважимо, що

сьогодні все частіше запити щодо освіти дітей визначають батьки. Сучасна практика навчання в початковій школі часто є відірвана від інтересів і потреб дитини. Предметний підхід до навчання, орієнтація на знання, уміння й навички ще залишаються домінантними в освітньому процесі багатьох шкіл. Простежується значний розрив між теоретичними знахідками щодо модернізації підготовки вчителя до навчання учнів і реальним станом навчально-виховного процесу в початковій школі.

Перебудова змісту фахової підготовки вчителя початкової школи зумовлена необхідністю врахування функцій його діяльності. На часі розроблення змістово-технологічного забезпечення мети й завдань підготовки вчителя початкової школи відповідно до внутрішніх потреб українського суспільства та європейського виміру. Професійно-педагогічна освіта змінює вектор від студента-споживача до суб'єкта, що реалізує особистісно-професійні якості. Тому, в структурі освітньо-кваліфікаційної характеристики вчителя початкової школи передбачено знання дитини, її психофізіологічних особливостей; функцій, системи професійних і загальних компетентностей. На часі оновлення професіограми вчителя на засадах особистісно-орієнтованого, компетентнісного підходів. Комплексний підхід до підготовки вчителя буде сприяти формуванню готовності до реалізації інтегрованих технологій навчання, зокрема й діалогічного.

Вивчення праць українських педагогів із проблем професійно-педагогічної підготовки вчителя дає підстави вважати, що різні аспекти розглядаються ними в сув'язі з діалогічним підходом, «красою педагогічної дії», врахуванням інформаційної сутності спілкування в системі викладач \rightleftharpoons студент, учитель \rightleftharpoons учень як соціально-психологічного феномену (І. Зязюн), реалізацією діяльнісного й системного підходів щодо вироблення в майбутніх учителів умінь будувати особистісно-орієнтовані технології навчання й виховання учнів початкової школи (В. Бондар). І. Зязюн уточнив важливість наповнення професійно-спрямованої інформації педагогічними знаннями, що виконують важливі функції: соціально-психологічну, прагматичну, інтеграційну, діагностичну, соціально-прогностичну [5, 154–155]. З позицій розкриття сутності функцій педагогічної інформації в освітньому процесі вищого навчального закладу, вчений аргументує важливість готовності вчителя до наповнення діалогу в системі «вчитель–учень–вчитель» інформації виховними й розвивальними смислами. Саме така інформація може виконувати наведені вище функції. Варто відмітити, що трактування сутності функцій інформації в освітньому процесі вчений вибудовує на психологічних особливостях спілкування суб'єктів освітньої практики.

З огляду на проблему дослідження підготовки вчителя початкової школи до діалогічного навчання, важливими є наукові висновки Л. Виготського, О. Леонтьєва, а саме: на основі розкриття сутності центральної проблеми мовленнєвої регуляції поведінки людини.

Включення мовлення в регуляцію довільної поведінки Л. Виготський вивів із розподілу функцій між дорослою людиною та дитиною. О. Леонтьєв показав, що слово акумулює практичний довід мовленнєвої взаємодії з іншими людьми. Тому саме слово може здійснювати регулюючу функцію поведінки людини (дитини) [8, 328–329].

Тому, безперечною є важливість мовленнєвого спілкування учнів початкової школи. У процесі діалогічного мовлення педагог реалізує першорядну роль щодо управління комунікативною взаємодією. Учень за допомогою усвідомленого мовлення може регулювати власну поведінку.

Розбудова глобального освітнього простору спонукає до пошуку нових педагогічних практик, а також модернізації тих, що людство відносить до гуманістичних (сократичний діалог, діалогізм Г. Сковороди в навчанні й вихованні готових до соціальної життєтворчості молодих людей) у сучасному індустріальному суспільстві.

Вивчення теоретичних джерел з означеної проблеми дає змогу стверджувати про значний інтерес педагогів до теорії та практики діалогічного навчання. Варто враховувати те, що підготовка вчителя початкової школи має деякі відмінності від тієї, що пропонується для вчителя-предметника.

Насамперед варто врахувати ті, що є специфічні для цієї категорії педагогів:

а) вікові психофізичні особливості розвитку дітей 6-ти (7-ми) – 10-ти (11-ти) – річного віку. Учитель працює з дітьми, близькими за віком, однак діти 6-го року життя потребують індивідуального підходу як до організації навчання й виховання, так і до психофізичного розвантаження;

б) подолання багатопредметності ставить перед учителем проблеми, що пов'язані не лише зі знаннями з методик навчальних предметів, а вмінням і готовністю працювати зі змістом щодо його відбору, інтеграції;

в) орієнтація на особистісне зростання учнів;

г) організація діалогічної взаємодії з усіма учасниками освітнього процесу (учнями, педагогами, батьками).

Готовність учителя початкової школи до діалогічного навчання розглядаємо в контексті набуття психологічного й фахового досвіду комунікації, сприйняття думок, іншої людини, й повага до них, вміння приймати особистість із її міркуваннями, співпрацювати задля необхідної корекції; самовдосконалення в професійній діяльності (проекування діалогічного навчання у вимірі мети й завдань, змістово-технологічного забезпечення, алгоритму навчально-виховної діяльності з урахуванням корекції та кінцевого результату).

Проблему підготовки вчителя початкової школи до діалогічного навчання розглядаємо в полі освітнього процесу вищого навчального закладу. Предметом вивчення є мета, змістово-технологічне забезпечення, що забезпечують умови для розвитку готовності майбутнього вчителя для діалогічного

навчання. Оскільки в сучасній педагогіці існують різні тлумачення як поняття «діалогічне навчання», так і його засобів, інтерес становить з'ясування стану зазначеної проблеми в практиці вищих навчальних закладів.

Вивчення навчальних планів, навчальних і робочих програм із психології, педагогіки, методик викладання предметів гуманітарних і природничо-математичних циклів дає підстави виявити, що попри значну кількість навчальних дисциплін (нормативних) достатньо побіжно питання діалогу розглядається у змісті психології, зокрема педагогічної; у змісті педагогіки (модулі «Дидактика», «Теорія виховання»). У процесі вивчення дисциплін гуманітарного циклу, значна увага приділяється означеній проблемі в методиках вивчення іноземних мов, мовно-мовленнєвого розвитку учнів початкової школи.

Базовий курс «Педагогіка» має значний потенціал як змістовий, так і технологічний для діалогічного навчання. Прикладом може слугувати проектування діалогічного навчання студентів спеціальності «Початкова освіта» першого освітнього рівня (бакалаврський). Студенти виконують самостійну роботу з теми «Сучасна сім'я в контексті соціокультурних реалій». Завдання самостійної роботи: написати листа школяреві (за зразком твору В. Сухомлинського «Листи до сина»). На семінарському занятті студенти вибудовують діалоги за змістом цих листів. Зразок листа студентки першого курсу подано: «Дорога дитино! У твоєму майбутньому тебе чекатиме чимало труднощів, але в жодному разі ти не маєш права здаватися та втрачати надію. Життя – це не лише хороший сон, радість від ігор та весело проведений час з друзями, це також сукупність багатьох проблем, і якщо зараз для тебе – це постійні зауваження вихователя, несмачна їжа в дитячому садочку та поламана іграшка, то з кожним роком ти дедалі краще розумітимеш, що труднощі стають важчими.

Ніколи не забувай ті настанови, які ми (вчителі) тобі даємо адже ми переживаємо за тебе, хочемо щоб ти з гідністю прожив своє життя. Однією з найважливіших настанов, які я завжди даю дітям – це залишатися собою, незалежно від проблем та труднощів, крізь які тобі прийдеться пройти в життя. Лише залишаючись щирим, справжнім ти зможеш подолати все те, що багатьом людям не під силу. Пам'ятай, наше життя залежить лише від нас, і від того, скільки зусиль ми докладатимемо для досягнення поставленої мети. І якщо вдасться побороти всі труднощі, і не втратити справді людські якості, як наприклад: доброта, взаємодопомога, любов до ближнього, щирість, ввічливість та інші, то ти зможеш впевнено сказати: «Я – Людина, яка не даремно прожила своє життя і не втратила його».

Нізащо не забувай своїх батьків, історію свого краю, свою мову, пам'ятай, за що боролися твої діди та батьки, не дозволяй іншим заплямувати це, а тим більше – знищити. Коли ти виростеш, стань справді патріотом своєї держави, щоб тобою могли б гордитися всі твої пращури та

гордилися нащадки. Не дозволяй іншим зламати твій дух і перетворити тебе на псевдо патріота – погану людину.

Та на завершення я дам тобі найважливішу настанову: слухайся своїх батьків, поважай їх та не груби їм. Я знаю, що протягом свого довгого життя ти неодноразово посваришся з ними, ми всі проходили крізь це, деколи й зараз теж трапляються непорозуміння між нами, але не забувай, твої батьки мають більше досвіду, адже довше прожили в цьому світі. Звичайно ж, вони, як і всі люди можуть помилятися, але вони, як ніхто інші зможуть тебе зрозуміти, завжди будуть біля тебе, підтримуватимуть тебе і бажатимуть тобі лише найкращого.

Дитино, не став себе також вище інших, не принижуй нікого, адже всі люди рівні. Навіть якщо тобі хтось не сподобався, просто промовчи. У тебе завжди є вибір – принизити себе, принижуючи іншого, чи залишитися людиною. Просто промовчавши. Намагайся допомогти всім, хто просить твоєї допомоги, але ніколи не розчаровуйся, коли тобі відмовили в ній, не всіх людей можна назвати Людьми. Просто живи далі, минаючи всі труднощі, посміхайся і йди з високо піднятою головою. На твоєму шляху буде чимало хороших людей, заради яких і варто жити та залишатися хорошою людиною.

З любов'ю, твоя вчителька і друг: Наталія Іванівна».

Зауважимо, що така форма роботи активізує пізнавальну діяльність студента щодо бачення себе в професії, зумовлює формування відчуття в майбутнього педагога усвідомленої відповідальності за долю вихованців.

Однак, ми не відстежуємо цілісного підходу до діалогічного навчання вчителя початкової школи. Завдання полягає в тому, щоб забезпечити організаційні, змістово-технологічні умови підготовки вчителя початкової школи до розвитку в учнів соціального досвіду спілкування й засвоєння ними соціальних методів навчально-розвивальної діяльності.

Студіювання змісту підручників і посібників із різних галузей педагогіки: історія педагогіки, дидактика, теорія виховання засвідчує розрив між потребами практики й тими напрацюваннями, що є в сучасній науці. Часто застарілий зміст, що не відповідає меті й завданням підготовки вчителя до умов початкової школи, що змінюється. На часі – розроблення нових підходів як до навчання учнів початкової школи, так і до підготовки вчителя, які б забезпечили цілісність формування професійної компетентності.

Актуальність діалогічного навчання полягає в переході від односторонньо-самостійної роботи учнів до соціально-розвивальної. Зауважимо, що в процесі цілеспрямованої навчально-пізнавальної діяльності, основою якої слугує діалог, створюються умови для цілісного розвитку соціальної сфери особистості учня. Така організаційно-педагогічна діяльність під силу лише для вчителя.

Системотвірним елементом у такому навчанні є діалогічне спілкування. Ураховуючи вікові особливості учнів початкової школи, діалог створює умови для продуктивної взаємодії вчителя й учня.

Діалог сприяє трансформації індивідуальної діяльності в сумісну, об'єднану спільною метою. Слушними будуть міркування про те, що розвивається не дитина, а її єдність із мікросередовищем (ближнє коло соціального оточення).

Відтак, у цьому контексті важливо розкрити сутність професійних якостей учителя в контексті діалогічного навчання учнів. Насамперед важливим є усвідомлене засвоєння майбутнім учителем й використання в професійній діяльності суспільно-унормованих правил спілкування, що ґрунтуються на гуманістичних і полікультурних цінностях. До них можемо віднести такі: звертатися один до другого по імені; дивитися прямо на співбесідника; вислухати думку співбесідника до кінця, не допускати репліки, зауваження; відповідь формулювати ґрунтовно й чітко; виділяти позитивне у відповіді учня; корекції, самокорекції; надавати рекомендації, щодо окремих упущень у діалогічній комунікації.

Для майбутнього вчителя однаково важливі знання й способи діяльності щодо організації та здійснення діалогічного навчання, так і підготовка учнів, оскільки в них зазвичай немає такого виду взаємодії, та соціального досвіду. Такий досвід нагромаджується впродовж певного часу, тому вчителю необхідно навчитися організовувати діалогічну взаємодію з перших днів перебування дитини в школі.

Як засвідчує практика, застосування методу взаємоперевірки сприяє організації продуктивної взаємодії учнів початкової школи. В учнів викликає високий інтерес перевірка один в одного домашніх, самостійних, творчих робіт.

З метою підготовки вчителя до діалогічної взаємодії з учнями варто включати студентів у тренінгову роботу. Наприклад, підготувати завдання (класні, домашні) та організувати самоперевірку. Така робота сприяє формуванню готовності до взаємодії в парі, малій групі, колективі; включення учнів у творчу діяльність і сприяє їх мовно-мовленнєвому розвитку, розвиває інтерес до пізнавальної діяльності. Доповненням може слугувати обговорення придуманих завдань і способів їх вирішення. Метою обговорення є пошук кращих або інших (варіативних) шляхів їх виконання.

Створення ситуацій спільних переживань сприяє підготовці вчителя до педагогічної взаємодії. Такі ситуації наближено до діяльності учнів, об'єднаних спільною метою, що надає діалогічній взаємодії позитивні емоційні переживання.

Зауважимо, що в учнів початкової школи проявляються емоційні переживання під час відповіді біля дошки перед усіма однокласниками. Учитель має володіти достатньою готовністю для того, щоб використовувати

такі особливості учнів на всіх етапах навчально-вихованої діяльності, а саме: у підготовці до відповіді, в процесі власне, відповіді, на етапі обговорення учнями своїх відповідей, оцінювання і пошуків альтернативних варіантів. Унесення своєї частки праці, емоцій, майбутнього успіху в спільну діяльність об'єднує учнів. Учитель забезпечує педагогічну підтримку: допомагає учням обрати певну роль і окреслити відповідь. Безумовно можуть бути й інші підходи до організації діалогічного навчання.

Висновки та перспективи подальших наукових розвідок. Студіювання проблеми підготовки вчителя початкової школи до діалогічного навчання учнів уможливило деякі авторські узагальнення. Діалог розглядаємо як спосіб взаємодії вчителя та учнів задля реалізації дидактичної мети (метод) й форму навчання (зовнішнє вираження узгодженості діяльності вчителя та учнів, що здійснюється у встановленому порядку та певному режимі) [3, 481]. Зауважимо, що пошук ідей, обмін міркуваннями є водночас предметом діалогу. Відтак, відповідь на запитання: чому діалог важливий в умовах розбудови нової української школи? Полягає в наближенні процесу навчання до потреб особистості учня. Готовність учителя до діалогічного навчання в початковій школі розглядаємо як здатність створювати організаційні, психологічні, дидактичні умови для особистого пошуку необхідної інформації й формулювання власних думок із питань, що хвилюють учнів; до педагогічно доцільного поєднання загальних світоглядних і моральних аспектів із реальним проживанням конкретних особистісно значущих ситуацій; знаходження продуктивних рішень у вирішенні ситуацій; рівноправністю учасників діалогічної взаємодії (розвиває повагу до іншої думки, взаємну довіру).

У руслі проблематики статті ми погоджуємося з характеристикою вчителя-фасилітатора, розробленою К. Роджерсом. Очевидною є важливість особистісно-професійних якостей у контексті діалогічного навчання, як от: вияв турботи, схвалення, довіра до учнів [6, 251]. Учитель-фасилітатор створює сприятливе розвивальне середовище, у якому учень є суб'єктом учіння. Сучасний учитель початкової школи – це лідер, який уміє вести учнів, підтримувати їхні інтереси.

Окремі аспекти професійно-педагогічної підготовки вчителя початкової школи в руслі означеної проблематики можуть бути предметом досліджень у контексті викладання психолого-педагогічних дисциплін, спеціальних методик.

ЛІТЕРАТУРА

1. Біла книга національної освіти України (2010). К.: Інформ. системи. (*White Book of National Education of Ukraine* (2010). К.: Inform. Systemy).
2. Бондар, В. І., Шапошнікова І. М. (2015). *Управління підготовкою успішного вчителя: теорія і практика*. Київ: Вид-во НПУ імені М.П. Драгоманова. (Bondar, V. I., Shaposhnikova, I. M. (2015). *Managing the training of a successful teacher*. Kyiv: Vyd-vo NPU imeni M.P. Drahomanova).

3. Гончаренко, С. У. (2011). *Український педагогічний енциклопедичний словник*. Рівне: Волинські обереги. (Honcharenko, S. U. (2011). *Ukrainian Pedagogical Encyclopedic Dictionary*. Rivne: Volyns'ki oberehy).

4. *Педагогическая поддержка ребенка в образовании* (2006). М.: Изд. центр «Академия». (*Pedagogical support of the child in education* (2006). М.: Izd. tsentr «Akademiya»).

5. *Педагогічна і психологічна науки в Україні* (2007). Том 4. Педагогіка і психологія вищої школи. К.: «Педагогічна думка». (*Pedagogical and psychological science in Ukraine* (2007). К.: «Pedahohichna dumka»).

6. Роджерс, К. (2002). *Свобода учится*. М.: Смысл. (Rodzhers, K. (2002). *Freedom to learn*. М.: Smyisl).

7. Сисоєва, С. О. (2014). *Творчий розвиток фахівців в умовах магістратури*. К.: ТОВ «Видавниче підприємство «ЕДЕЛЬВЕЙС». (Sysoyeva, S. O. (2014). *Creative development of specialists in the magistracy*. К.: TOV «Vydavnyche pidpryyemstvo «EDEL'VEYS»).

8. Шадриков, В. (2002). *Мир внутренней жизни человека*. М.: Университетская книга. (Shadrikov, V. (2002). *The world of the inner life of a man*. М.: Universitetskaya kniga).

РЕЗЮМЕ

Иваниук Анна. Подготовка учителя начальной школы к диалогическому обучению в контексте новой украинской школы.

В статье освещены теоретические и практические аспекты профессиональной подготовки учителя в образовательном процессе учреждения высшего образования в соответствии с требованиями развития новой украинской школы. Раскрыты приоритетные стратегии, указанного в статье педагогического феномена, его сущностную характеристику. Представлены особенности подготовки учителя к диалогическому обучению учащихся начальной школы (с учетом психологических, дидактических факторов), раскрыты составляющие готовности к диалогическому обучению учащихся: приобретение психологического и профессионального опыта коммуникации, проектирование целей, задач, содержательно-технологического обеспечения, выработка алгоритма диалогического обучения с учетом коррекции и конечного результата.

Ключевые слова: профессиональная подготовка, готовность учителя начальной школы, функциональная грамотность, диалогическое обучение, личностно ориентировочная парадигма, особенности диалогического обучения учащихся начальной школы, диалогическое общение, диалог, формы организации диалогического обучения, педагогическая поддержка.

SUMMARY

Ivaniuk Anna. Training of elementary school teacher for dialogue teaching in the context of building a new Ukrainian school.

Modernization of the elementary school teacher training system in Ukraine is due to challenges at the internal and external levels. The essence of these challenges is to bring teachers closer to the socio-cultural needs of junior pupils' education. External challenges are due to intercultural interaction in a globalized space.

Therefore, the article deals with the preparation of a teacher for the dialogic teaching of pupils as a means of forming functional literacy. The solution of this problem is considered in the context of changes in the value priorities of education (from the subject-content – to

the person-oriented), which makes it possible to build childhood-centric connections of the learning process. Therefore, the preparation of a teacher for dialogue teaching is focused on the improvement of pedagogical (didactic, methodical), psychological components of general and professional competence.

Studying the research of a given topic made it possible to distinguish two groups of sources: 1) works that reveal the strategies of pedagogical education (V. Andrushchenko, N. Bibik, V. Bondar, O. Savchenko, S. Sysoeva); 2) works that highlight the peculiarities of the preparation of elementary school teacher for the organization of dialogue teaching (N. Mikhailova, S. Yusin, O. Alexander, O. Moroz); the philosophical aspects of this problem are disclosed in the writings of I. Zyazyun, V. Ognevyuk.

The author's interpretation of the preparation of elementary school teacher for a dialogic teaching has a practical orientation. The readiness of the elementary school teacher for the dialogue teaching is given in the context of psychological and professional experience, communication, the opinions of another person, respect and ability to accept the person with her thoughts: cooperation for the purpose of correction and self-correction, development and self-development in dialogue interaction.

The readiness of the teacher for dialogue teaching is reflected in the light of the design of dialogical training in accordance with the goals and objectives, content and technology provision, the algorithm of educational activities.

Key words: *professional training, elementary school teacher's readiness, functional literacy, dialogic teaching, person-oriented paradigm, peculiarities of dialogic study of elementary school pupils, dialogic communication, dialog, organizational forms of dialogic teaching, pedagogical support.*

ЗМІСТ

РОЗДІЛ I. ПРОБЛЕМИ ПОРІВНЯЛЬНОЇ ПЕДАГОГІКИ

Карпусь Ольга Змістові засади здоров'язбережувального виховання учнів у загальноосвітніх школах Фінляндії	3
Комочкова Ольга Розвиток лінгвістики у другій половині ХХ – на початку ХХІ століття у Великій Британії.....	12
Тарабан Юрій Характеристика моделей релігійної освіти України та країн Європи	25

РОЗДІЛ II. ПРОБЛЕМИ ПЕДАГОГІКИ ВИЩОЇ ШКОЛИ

Білецька Ірина Полікультурна освіта студентів у процесі вивчення іноземної мови	38
Гаврилюк Оксана Психолого-педагогічні аспекти професійної готовності майбутніх учителів музичного мистецтва до художньої творчої діяльності	48
Дружченко Тетяна Організація навчання англійського усного монологічного мовлення на засадах диференційованого підходу в умовах експерименту	58
Загребельна Олена Результати констатувального експерименту щодо визначення показників сформованості управлінської професійної культури майбутніх менеджерів освіти.....	71
Кравченко Ганна, Анненкова Ірина, Почуєва Ольга Моніторинг як механізм адаптивного управління розвитком кафедральної системи інститутів післядипломної педагогічної освіти	83
Лола Юлія Тренінгове навчання як інструмент підвищення якості освіти в умовах євроінтеграції	95
Міровська Маріола. Кейс-менеджмент (ведення випадку) як технологія майбутнього у вищій школі.....	108
Полякова Ганна. Маркетингово-моніторингові та соціально-психологічні дослідження в управлінні розвитком освітнього середовища вищого навчального закладу	117
Приймак Сергій Фізична працездатність студентів, що займаються в групі спортивно-педагогічного удосконалення з боксу.....	130
Семенов Олена Підготовка майбутніх учителів-словесників до позакласної діяльності з патріотичного виховання: лінгвоаксіологічний контекст	142
Сергієнко Тамара Підходи до навчання української мови як іноземної в медичних університетах.....	153

РОЗДІЛ III. ПРОБЛЕМИ ІСТОРІЇ ОСВІТИ ТА ЗАГАЛЬНОЇ ПЕДАГОГІКИ

Дерев'янка Оксана Принципи розвитку естетичного смаку у вихованні особистості дитини.....	166
Захарова Валентина Роль сприймання художнього твору у процесі його реалізації.....	177
Келтик-Заборовська Ізабела Роль шкільних екскурсій в інтегрованій освіті.....	187
Осьмук Наталія Становлення загально-теоретичних основ педагогічної типології в українській науковій думці першої третини ХХ століття	193
Стасевський Юрій Діяльність творчих студентських колективів у 50–60-х рр. ХХ століття.....	202
Шаргун Тетяна Підготовка фахівців залізничного транспорту в Західній Україні за часів австро-угорської доби (друга половина ХІХ – початок ХХ ст.).....	214
Черешнюк Олена Виховання ощадливості в системі економічного розвитку дошкільників як психолого-педагогічна проблема	227
Чуричканич Ірина Передумови розвитку когнітивно-графічної теорії.	237
Іванюк Ганна Підготовка вчителя початкової школи до діалогічного навчання в контексті розбудови нової української школи ...	252